

**Клаєв
Олександр Миколайович**

Рецензія: Бандурка О. М., Бандурка І. О. Злочинність і сучасність : монографія. Харків : ХНУВС, Майдан, 2020. 408 с.

Сучасні гуманітарні, більшою мірою правові дослідження, пріоритетно вміщують проблематику протидії злочинності. У цьому напрямі плідно працюють і автори рецензованої монографії, котрі є знаними в Україні та далеко за її межами вченими, які генерують новаторські підходи, що отримали широке визнання науковців і практиків. На базі фундаментальних основ теоретичної кримінології ними нещодавно видано монографію «Злочинність і сучасність», яка заслуговує на визнання в багатьох аспектах. Вона, по суті, є науково-методологічним і методичним комплексом, адресованим, перш за все, науковцям. Однак, безсумнівно, наукова праця може бути корисною і для аспірантів, викладачів, практиків, а також усіх тих, чий інтерес сфокусований на проблемах протидії злочинності. Як зазначають автори, відбувається створення нового світу, у якому порядок формується з хаосу. Складні соціальні реалії припускають, що все в природі, людині й суспільстві стало невідновимим і турбулентним. Природно, що ці фактори неминуче ускладнюють криміногенні ризики і роблять їх атрибутом сучасного життя людей. Проблема сучасної кримінології полягає в тому, що їй доводиться мати справу не лише з кількісним і якісним зростанням ризиків, а й безпосередньо обґрунтовувати висновки, наслідки яких не визначені. Ця монографія є істотною підмогою в управлінні науковим пізнанням, вона вчить відбирати, обробляти й аналізувати дані як про інституційні, так і індивідуалізовані суспільні процеси, безпосередньо чи опосередковано пов'язані зі злочинністю.

У монографії автори розробляють синергетику інноваційних підходів до кримінологічного аналізу взаємозв'язків суспільства і злочинності. Логіка розкриття природи різних типів взаємозв'язків ґрунтується на інструментарії різних наукових дисциплін, які нині активно розробляються представниками кримінологічної школи Харківського національного університету внутрішніх справ, а також поліпарадигмальної інтерпретації соціальних реалій, що формує активно-творчу позицію вчених щодо кримінологічного знання, сприяє розвитку наукових думок.

Зміст монографії базується на відомих концепціях «гуманістичного повороту» і «стріли часу» наукового пізнання. Щодо навчального процесу суть їх полягає в тому, щоб, із одного боку, читачі могли усвідомити складну динаміку наукового знання, яке, по суті, слідує за розвитком людських спільнот, що прискорюється, відображає її, а з іншого – почали створювати нові реалії гуманізму навіть в умовах нових викликів і загроз для країни. Для цього, на думку авторів, необхідно не лише постійне оновлення теоретико-методологічного апарату кримінологічної науки, а й співпраця з представниками інших соціальних, природничих і гуманітарних наук, за що ми давно ратуємо.

У методичному аспекті монографія вдало структуризована. Вона не лише дає теоретичні знання з протидії злочинності, але й передбачає практичні вправи з тренування розуму за допомогою постановки риторичних запитань, опису проблемних ситуацій тощо. На нашу думку, такий підхід має самостійну цінність, оскільки закріплює і формує в читачів стійке кримінологічне усвідомлення природи суспільства, злочинності, їх динаміки, а також сприяє виробленню професійних навичок дослідницької та аналітичної роботи з управління забезпеченням кримінологічної безпеки. До методичних переваг монографії належить і те, що за кожним питанням виокремлюються базові поняття та категорії, систематизується основна кримінологічна лексика, а зацікавлений читач має можливість вдосконалити знання щодо конкретного терміну.

Про затребуваність монографії свідчить не лише доволі значний її наклад (300 екземплярів з одночасною майже повною їх реалізацією через існуючі торговельні майданчики, зокрема електронні), але й популярність серед тих, хто вивчає кримінологію, та незмінний інтерес професійного наукового співтовариства. Він зумовлений оригінальною авторською концепцією вивчення злочинності, яка представляє собою аналіз кримінологічної проблематики крізь призму кримінологічної уяви, інтуїтивні конструкції, що таким чином розвиває креативну методологію інтерпретації соціокультурних і кримінальних реалій.

Монографія базується на новітніх досягненнях світової кримінологічної думки. Увагу читачів має привернути огляд основних векторів розвитку сучасної кримінології, що зумовлюють чинники інноваційності її інструментарію, здійснений на основі критичного аналізу доробку вітчизняних кримінологів принаймні за останні десять років. Особливо виокремлюються і розглядаються тенденції набуття сучасною кримінологією як науковою дисципліною «рефлексивного характеру», що виражається у відсутності єдиного вектора розвитку і наявності «багатограєних амбівалентностей». Має місце процес, що виявляється як у вдосконаленні предметної специфікації, створенні інноваційних власне кримінологічних методів, так і тенденції міждисциплінарної та теоретико-методологічної інтеграції зі спорідненими соціальними і гуманітарними науками, а також і з природничими дисциплінами, у яких запозичуються не лише терміни, але навіть і концепції. Амбівалентним є і процес інтернаціоналізації кримінології.

Найважливішою особливістю монографії, що визначає її місце в корпусі наукової кримінологічної літератури, є орієнтація авторів на «корисне», практично застосовне знання. Із одного боку, така установка відповідає потребам сучасної читачької аудиторії, яка переважно здебільшого орієнтується не стільки на «чисту» академічну науку, скільки саме на прикладні, придатні для практичної роботи знання й навички; із іншого – постійний «живий» зв'язок фундаментальної теорії та зорієнтованих на емпіричні дослідження практики є найважливішою відмінною ознакою кримінологічного знання безпосередньо. У зв'язку з цим особливої уваги заслуговує долучення до багатьох тем питань, що доводять практичну корисність досліджуваних теоретичних і методологічних принципів для дослідження конкретних кримінологічних реалій.

Усі матеріали монографії націлені на розвиток у курсантів, студентів, аспірантів, ад'юнктів, викладачів і науковців усіх рангів кримінологічної уяви, інноваційного мислення, тобто здатності бачити латентні аспекти соціальних явищ, проникати в сутність оточуючих реалій, осягати їх зво-

ротний бік і різні грані. Із цією метою автори наголошують на необхідності розкриття поліфункціональності, властивій сучасним суспільствам. Грунтуючись на концепціях явних і латентних функцій, організованого скептицизму, соціологічної амбівалентності, автори формують у читачів об'ємне, багатогранне усвідомлення суспільних процесів, криміногенності, криміналізму, віктимності тощо, стимулюють розвиток творчих і аналітичних здібностей. Спрямовуючи зазначених суб'єктів на бачення смислової і функціональної амбівалентності і необхідної множинності різних форм знання про них, вони уникають однобічності оцінок, максималізму й екстремізму однієї «єдино вірної» кримінологічної теорії, що сприяє формуванню наукового світогляду толерантного спрямування.

Із таким підходом до суті кримінологічного знання пов'язано і розуміння складної природи сучасного суспільства, яке розглядається, по-перше, крізь призму інтеграції соціального номіналізму і соціального реалізму, методологічні можливості яких певним чином переплітаються в постмодерністських парадигмах. По-друге, і це особливо важливо, автори акцентують на тому, що в сучасному суспільстві відбуваються трансформації злочинності й усталення тенденцій криміналізму. Це – закономірний і неминучий результат розвитку злочинності в умовах сучасних моралі й політичної організації суспільства. Монографія насичена й іншими матеріалами порівняльного аналізу соціальних реалій, які мають значний пізнавальний інтерес для читача.

Слід зазначити й інші переваги монографії. Перш за все, доступна мова і логіка викладу, значна кількість яскравих прикладів роблять її «живою» і цікавою для читача. Порушені питання дозволяють активізувати інтерес читачів до спеціальної літератури і проблематики, підготовлюють їх до самостійного та інноваційного сприйняття наукових текстів. Показово також, що зроблені авторами посилання орієнтовані на потреби й інтереси сучасного молодого читача: тут містяться не лише новітні джерела, зокрема і статті з провідних наукових журналів, а й посилання на електронні видання, розміщені в мережі «Інтернет».

Отже, монографія О. М. Бандурки та І. О. Бандурки «Злочинність і сучасність» відповідає сучасним вимогам наукового співтовариства, що висуваються до кращих наукових продуктів. Вона розрахована на розумного й зацікавленого суб'єкта наукового пізнання та є запорукою того, що в Україні і, зокрема в Харкові, формується новаторська кримінологічна наукова школа, професійні знання й навички, креативність представників якої будуть активно затребувані в усіх сферах життя суспільства.